
RECENSIONS

|

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

BLOOM, Allan: *The closing of the american mind.* Simon & Schuster, New York 1987, 392 pp.

L'autor és professor de ciències polítiques i filosofia a la Universitat de Chicago. Ha traduït a l'anglès l'obra de Plató i la de Rousseau.

El tancament del pensament americà. Llibre polèmic en l'intent d'explicar la crisi cultural de la civilització occidental i en la reflexió sobre com l'educació superior ha debilitat la democràcia americana. La cosa més sorprenent, però, és que un llibre que tracta d'educació, en definitiva, del món de la pedagogia universitària, es mantingui, al llarg de 41 setmanes, en la llista d'èxits literaris a les planes del "Book Review" del New York Times (1 de maig de 1988).

Constitueix, alhora, un manifest sever contra el judici de l'autor respecte de la decadència en la capacitat per reflexionar sobre qüestions importants, ja que l'èxit de llibreria és una prova oportuna de l'alt nivell de reflexió, a l'entorn de temes educatius, d'un bon nombre d'americans.

La tesi bàsica és una paradoxa: el relativisme cultural. La idea que els punts de vista d'una persona són tan bons com els d'una altra. La il·lusió de la tolerància, que hi hagi idees que puguin ser millors que altres. La tolerància de les idees dels altres implica que pensem en nosaltres mateixos amb gran passió. El que passa, però, és que som indiferents més que tolerants amb les idees dels altres.

Una altra ironia és la tensió entre comunitat i individualitat, però s'ha inventat el terme "compromís" per eliminar el de "responsabilitat".

El llibre és, doncs, l'última manifestació d'una marxa, d'una tendència: la pèrdua o la temença de perdre l'esperit lliberal; la pèrdua, especialment a la Universitat, de la cultura en el sentit dels clàssics.

Una plaga en la vida dels nostres dies es configura en una "crisi de valors" entre els universitaris. La relativització dels valors es constitueix en un nou llenguatge. La resolució de conflictes troba un camí més planer, entre els líders socials i polítics, en la reducció de tensions entre valors que no pas en la tensió que s'estableix entre el bé i el mal.

El món de la cultura, i també el de la política, posseeix un arsenal de mots per no dir gairebé res: "autorealització", "alerta", "expansió de consciència" i una munió més de conceptes, potser perquè els anhels espirituals de l'home es manifesten insatisfets com mai.

Com a traductor de l'obra de Rousseau, Bloom planteja els grans eixos de l'educació de l'home democrata: l'alegria i la fruïció dels sentiments humans, el conreu dels propis talents, el descobriment de la pròpia naturalesa. És sobre aquests temes que ha de tractar l'educació.

Què busca un estudiant, a les aules de la Universitat? Sadollar-se del goig de la cultura o bé afegir-se a una innombrable massa que sol·licita al mínim preu cultural un títol que l'habiliti per a una professió?

L'aspecte més miop de tota la Universitat és que prepara els individus per a les professions -medicina, lleis, educació...- i oblida que això només és una petita esperança per a l'educació lliberal de les persones, ja que s'ha perdut el contacte amb l'herència cultural. Els ideals de rellevància i utilitat han produït en tots nosaltres una increïble i distorsionada visió de l'educació. En aquest punt, Bloom introdueix una aferrissada denúncia del postestructuralisme i desconstructivisme de la literatura moderna i clama per un retorn a la lectura dels clàssics. Cal que els estudiants trobin el veritable significat de la lectura, la dificultat de cercar la veritat.

El llibre pot molestar-nos a nosaltres, els educadors, ja que usualment

ens rebel·lem contra aquells que des de fora repton les nostres habilitats i proposen solucions simplistes a problemes complicats. Però pot ser profitós donar una mirada als nostres ensenyaments i als llibres que utilitzem i que utilitzen els nostres alumnes.

Els científics socials són, en general, hostils als grans llibres, ja que els clàssics tendeixen a tractar coses humanes com les que tracten les Ciències Socials i els professors estan orgullosos de fabricar els seus propis llibres.

Els professionals restem lamentablement ignorants de qualsevol herència cultural. Aquest és un problema greu per a la Universitat: haver de comptar amb educadors mancats de cultura als quals serà impossible transmetre-la a la generació següent.

En la crítica als curricula universitaris l'autor ens indica com les Ciències Naturals oblidem l'home en la natura. Excepte per als aspectes anatòmics, l'home resta ignorat en aquest estudi.

Les Ciències Socials, xerrotejant nèciament, escoren en les Ciències Naturals, però "no res respecte a l'existència de l'home". Només a l'Antropologia, segons l'autor, s'hi detecta algun signe de consideració envers la totalitat de l'home en la natura.

Les Humanitats semblen paralitzades, com relegades a una posició de guardianes d'artefactes antics de les primitives cultures intel·lectuals. Però la solució resta en les Humanitats: cal trobar el camí que forci els estudiants a lluitar amb la qüestió de l'home a la natura.

Cal recuperar el desig i el goig de saber, que posseeixen tan pocs. La idea de l'educació infinita, el goig de l'educació; com es pot viure en el món sense perdre la pròpia ànima.

No hi ha d'haver "bits", parcel·les desarratades de saber, sinó educació lliberal que doni als estudiants el sentit que l'aprenentatge ha de ser alhora sinòptic i precís, de manera que pro-

porcioni una mica de la perduda excitació intel·lectual de professors i estudiants.

El problema és la manca de cada unitat de la ciència i la pèrdua del plaer i la voluntat per discutir-ne les sortides. Cal unitat de la ciència i no aquesta "Suïssa" de l'aprenentatge. Homes cultivats que senten admiració per les altres branques del saber.

En definitiva, un llibre polèmic que ens indica la urgència per la defensa de la cultura i el coneixement de l'home en els estudis superiors. Una reflexió per a alumnes i professors a l'entorn dels continguts i els discursos buits que la Universitat ofereix en nom d'un utilitarisme que destrueix, potser sense adonar-se'n, els valors que ens permeten esdevenir autènticament humans.

En paraules de Saul Bellow, el llibre ens ofereix una guia indispensable per a una discussió completa i articulada de la vida mental a l'ensenyament superior.

Maria Pla

BRONFRENBRENNER, Urie: *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona, Paidós. (Col. Cognición y desarrollo humano), 1987.

De tant en tant surten llibres que estan destinats a convertir-se en clàssics de determinades especialitats. Aquest és el cas del llibre d'Urie Bronfrenbrenner que ara comentem, en relació amb la psicologia del desenvolupament. Tenim prou motius per donar una opinió tan categòrica, i només esperem haver pogut transmetre aquesta sensació en acabar la lectura d'aquestes ratlles. Es podria pensar -erròniament, al nostre entendre- que la virtut principal de *La ecología del desarrollo humano* es troba en

la novetat que representa. Certament, és una virtut que té, però no és l'única.

Dins aquest sector del desenvolupament, els aspectes metodològics s'han de tenir molt en compte, i les propostes teòriques s'haurien de poder contrastar amb els comportaments reals, quotidians i significatius per al propi subjecte en desenvolupament. L'obra es planteja aquests problemes i proposa vies que poden ajudar a solucionar-los. És, en certa manera, una proposta integradora de coneixements psicològics clàssics i recents, però inscrits i reelaborats convenientment. Manté una actualitat prou significativa -només fa vuit anys que es va publicar l'original, de la qual cosa ens hem de felicitar.

Abans d'entrar a parlar de l'obra, pensem que hem de començar fent un aclariment, perquè el terme ecològic ja es fa servir en psicologia des dels anys cinquanta, si bé des d'una perspectiva metodològica exclusivament. Els psicòlegs ecologistes han defensat enfront dels experimentalistes l'observació en una situació natural per a l'estudi del comportament. Aquest mètode és simplement imprescindible per estudiar conductes significatives des del punt de vista psicològic, com ara l'activitat lliure, el joc infantil o la interacció espontània, per posar-ne algun exemple. Ara bé, les investigacions naturalistes se solen limitar a observar un o dos subjectes cada vegada en un entorn immediat o conegut. Aquest plantejament és insuficient per a la perspectiva ecològica que ens presenta Bronfenbrenner, que és una autora, per altra banda, especialment crítica amb la perspectiva experimentalista; la defineix, amb molta gràcia, dient que és "la ciencia de la extraña conducta de los niños, en situaciones extrañas, con adultos extraños durante el menor tiempo posible". No obstant això, no és partidària de plantejar la qüestió mètode d'observació natural versus mètode experimental com a

excloent. En l'obra afirma que "el método experimental es un instrumento heurístico poderoso y esencial para la investigación rigurosa dentro de un contexto".

L'orientació ecològica vol arribar a comprendre el desenvolupament humà a partir de l'examen de sistemes de relació, que abasten dues persones o més, amb una relació que es manté en entorns diversos, on les relacions establertes es troben influïdes per aspectes de l'ambient que sobrepassen la situació immediata en què es trobem els subjectes o, dit d'una altra manera, els diversos ambients es relacionen i incideixen l'un en l'altre.

Les tècniques i la metodologia a utilitzar depenen del context de desenvolupament, de les activitats realitzades, dels objectius d'una investigació concreta de les moltes que es poden plantejar des d'aquesta perspectiva.

En l'obra hi trobem definits els paràmetres bàsics d'aquest model pel que fa als aspectes teòrics i metodològics. Parteix de la definició -que en molts casos és una redefinició des de la nova perspectiva- dels conceptes bàsics en els quals es basa el model ecològic. Defineix els trets propis de l'"orientació ecològica" -n'acabem de parlar-; els tipus generals d'entorns o sistemes contextuais en què es produeix el desenvolupament (microsistema o entorn immediat -guarderia, casa, feina-; mesosistema o sistema on la persona participa només a vegades i per això mantenen una relació -escola i casa-; exosistema o sistema on la persona en desenvolupament no participa directament, però incideix en les condicions dels sistemes més immediats -categoria professional dels pares-; i, en darrer lloc, macrosistema o entorn social, cultural, religiós, que caracteritza el grup o subgrup on s'insereix l'individu); desenvolupament en el sentit de generalització de coneixements d'un entorn a un altre; transicions ecològi-

ques o pas d'uns entorns a uns altres, i tipus d'activitat que s'hi produeix com a elements fonamentals del desenvolupament. L'activitat amb una continuïtat, pel fet d'estar marcada per un objectiu general, més o menys llunyà, la qual s'anomena "molar", i formes de relacions interpersonals i els rols que s'assumeixen, són els elements de l'entorn que provoquen el desenvolupament. Una vegada establerts els conceptes bàsics, es van formulant proposicions - els axiomes bàsics del model- sobre la importància que s'ha donat a certs elements de l'entorn, als propis entorns, i sobre les formes de procedir per analitzar-los segons els trets particulars. En un tercer nivell, es presenten hipòtesis de treball sorgides dels propis conceptes, i proposicions presentades per via lògica i deductiva. Aquestes hipòtesis incideixen especialment en el "potencial evolutiu" d'un entorn i de les activitats i interaccions que s'hi produeixen.

La preocupació de Bronfrenbrenner per formular les idees fonamentals com a definicions, proposicions i hipòtesis sorprèn d'entrada, perquè representen la síntesi de la discussió o argumentació precedents. L'estratègia, sens dubte, és molt adequada per tal de clarificar els elements centrals de la proposta al llarg de la lectura. La revisió d'investigacions clàssiques que fan possible d'il·lustrar l'opció ecològica, des del moment que discuteixen els aspectes que hi coincidirien o que se n'apartarien, són també aspectes que s'han de destacar.

L'orientació que presenta l'autora demana que es posi en pràctica urgentment. I això és el que hem d'esperar, ja que, com diu Michael Cole a la introducció, "una idea es poderosa en funció de lo que se puede hacer con ella". De tota manera, la tasca que se'ns presenta és d'una gran envergadura.

Per tal d'il·lustrar aquesta darrera manifestació s'ha de fer referència al

plantejament més essencial de la perspectiva que presentem. Efectivament, sempre es parla de la confrontació o intercanvi entre la persona i l'ambient per tal que sorgeixi i es desenvolupi la conducta. Tot i això, segons Bronfrenbrenner, el que es podria esperar de la psicologia -que donés la mateixa importància a la persona, l'ambient i la interacció- "se traduce en la práctica en una marcada asimetría, una hipertrofia de la teoría y la investigación relacionada con las propiedades de la persona y sólo una concepción y caracterización rudimentaria del ambiente en el que se encuentra".

Els coneixements sobre l'ambient de desenvolupament són escassos i inadequats, per la qual cosa sembla imprescindible i prioritari que s'investiguin els entorns on es desenvolupen les persones, per tal d'intentar caracteritzar-les. Fixeu-vos en les implicacions d'aquesta afirmació amb vista a plantejar investigacions que possibilitin la comprensió de temes tan tractats com la interacció, que és vital per a la psicologia del desenvolupament.

Hem de dir, per acabar, que tot i que la proposta és complexa, el llibre és perfectament assequible per a l'estudiant universitari de cursos mitjans, segons el que hem pogut constatar en un Seminari amb estudiants de tercer curs de Psicologia. Cal fer referència també a un fet que crida l'atenció només que donem una ullada a l'índex de *La ecología del desarrollo humana*. És l'allunyament conscient i assumit per l'autora de les formes comunes de presentar dades sobre el desenvolupament que, com és sabut, o bé opten per presentar els processos o sectors que van canviant al llarg de la vida de la persona o bé segueixen convencionalment uns nivells d'edat suposadament caracteritzables i il·lustradors del desenvolupament.

G. Martínez

HERBART, Johann Friederich:
Esbós per a un curs de Pedagogia.
 Vic, Eumo Editoria/Diputació de Barcelona, 1987.

Parlar i comentar qualsevol de les obres publicades en la col.lecció *Textos Pedagògics* de l'editorial EUMO obliga, sortosament, a referir-se al tòpic de la conveniència i oportunitat d'haver editat l'obra que se'ns ofereix. La publicació d'autors clàssics del pensament pedagògic ha estat durant molt de temps una tasca tan absolutament oblidada, i més encara en llengua catalana, que avui és inevitable repetir per a cada nova obra com és de necessària per als professionals de l'educació. Quedi, doncs, constància una vegada més de l'excel.lent tasca que, amb l'ajut de la Diputació de Barcelona, fa l'editorial Eumo amb aquesta col.lecció.

Un altre encert de la col.lecció *Textos Pedagògics* rau en la cronologia, la bibliografia i, especialment, en el pròleg que encapçala cada obra. El sentit didàctic i informatiu que tenen per a qualsevol lector és evident. A més a més, en el cas dels pròlegs permet notables estudis sobre les obres i els autors publicats. De manera que, fins i tot si ja es posseeix l'obra en una altra edició, hom se sent inclinat a tornar-la a comprar encara que "només" sigui pel pròleg.

Aquesta darrera opinió és perfectament escaient al volum que comentem aquí. El pròleg d'Antoni J. Colom, Els significants de J.F. Herbart, és una lectura entenedora i a la vegada innovadora de l'obra de Herbart. És sense cap dubte un dels atractius del volum. A més s'inscriu en el que és una tradició de prologuistes de Herbart: primer Ortega, amb qui Colom manté certes discrepàncies quant al valor de la formalització matemàtica que pretén l'autor de *Esbós...*; i després García Carrasco, amb qui Colom

coincideix amb força tesis i en complementa d'altres. Llegir l'estudi introductori que se'ns fa a mans en aquest llibre resulta, com hem dit, molt satisfactori.

Malgrat el que acabem de dir, el volum no es justifica només per la introducció, sinó que evidentment el nucli rau en el text del mateix Herbart. Bo i que som del parer que qualsevol autor clàssic de la pedagogia hauria de tenir la seva obra publicada i estar a l'abast dels educadors i investigadors actuals, això ara com ara no és possible i inevitablement s'ha de procedir a una tria per raó de criteris com, per exemple, el de la major utilitat de l'obra a publicar. En el cas de *Esbós per a un curs de pedagogia* de Herbart pensem que la tria és encertada, i ho creiem perquè aquesta no és una obra secundària dins el panorama pedagògic. Tot el contrari, és una d'aquelles obres que permeten, en primer lloc, i atesa la seva significació, entendre el panorama pedagògic del moment en què fou concebuda per l'autor: ens ajudarà a comprendre la funció que es reservava a l'educació, ens fa paleses les preocupacions epistemològiques que tenia la pedagogia i ens dona idea de molts altres temes que l'autor entengué que eren claus. Però, en segon lloc, és una obra que ens ajuda també a entendre i a construir el nostre present de l'educació i la pedagogia. És una obra que ens permet explicar-nos alguns temes ben actuals gràcies a l'estudi de la seva gènesi i evolució: per exemple, la significació de la proposta epistemològica de recolzar-se en la psicologia i l'ètica per aconseguir un saber fer més eficaç encara plana avui en tota discussió sobre l'estatus de la pedagogia. Però, finalment, és també una obra que en ser treballada avui actua com a analitzador de les nostres preocupacions actuals, i permet que les diferents "lectures" que pot propiciar esdevinguin també una interpretació del present i una creació a propòsit dels problemes

pedagògics actuals. És així com s'explica la preponderància que els prologuistes d'avui donen a la lectura tecnològica del pensament de Herbart, quan en altres moments s'havia preferit l'aspecte ètic de la seva proposta, i encara és probable que se'l pogués relacionar amb postures epistemològiques predisposades a incloure els judicis de valor en el seu treball sense convertir-se per aquest motiu en pura arbitrarietat especulativa. En definitiva, el que volem dir és que com tota gran obra permet projectar les pròpies preocupacions en el seu contingut, i alhora extreure'n valuoses indicacions.

A tall d'exemple voldria assenyalar tan sols alguns d'aquests temes que ens permeten entendre el passat i pensar millor el present. No vull insistir més en la temàtica epistemològica, bo i que és un bon exemple de la vigència de l'obra de Herbart. El destacat paper que concedeix a la instrucció educativa pot ser en l'actualitat una bona manera de tornar a pensar la discutible distinció entre ensenyar i formar. Així mateix el lloc central que confereix a l'educació moral ens pot ajudar a avaluar el lloc que avui li concedim nosaltres dins l'ensenyament reglat. Les reflexions sobre l'interès són també un dels aspectes que han marcat un solc profund en la pedagogia i que avui no podem donar per sabudes. Probablement la lectura de l'*Esbós...* ens permet també pensar en la figura del mateix Herbart: filòsof, però amb preocupacions notables per la psicologia, òbviament prou interessat per la pedagogia, fundador d'un seminari pedagògic, creador d'una escola experimental de pràctiques, autor del que ara en diem un llibre de text, etc. Amenys val la pena pensar-hi per intentar aclarir què hem guanyat respecte a aquest tipus de pensador, què hem perdut i com cal formar els futurs pedagogs. Com hem dit anteriorment aquest no és un inventari de tots els temes rellevants de l'obra: és

únicament la mostra d'alguns exemples que considero significatius.

Quant al contingut del llibre, entès com allò que reflecteix directament l'índex, ens trobem, com diu A.J. Colom, amb l'estructura germinal de les futures Ciències de l'Educació: "De la primera part -*De la fonamentació de la pedagogia*- se'n preocuparia avui l'anomenada Teoria de l'Educació; la segona -*Esbós de la Pedagogia General*- alimentaria, de bell nou, la Teoria de l'Educació (capítols sobre el govern dels infants i la disciplina), la Didàctica General (capítol referent a la instrucció) i la Pedagogia Diferencial per mitjà del capítol que es refereix a l'educació per edats. En canvi, la tercera i darrera part de l'obra -*Branques particulars de la Pedagogia*- aportaria avui continguts a les didàctiques especials, a la Pedagogia Terapèutica, a l'Organització Escolar i també a la Pedagogia Familiar". Finalment és aquest caràcter sistemàtic de l'obra el darrer mèrit que m'agradaria destacar: primer, pel que té de confiança de l'autor en el fet que l'exposició constructiva dels sabers aporta quelcom a la intel·ligibilitat dels fets educatius; segon, perquè ens dóna un panorama complet de les idees pedagògiques de Herbart.

Josep Mª Puig

ANTÚNEZ, S.: *El Projecte educatiu de centre*. Barcelona, GRAÓ. (Col.lecció Biblioteca del Mestre. Sèrie Alternatives), 1987, 45 pp.

Els models de gestió basats en actuacions intuïtives generen provisionalitat, incertesa i esforços vans. Cal establir estratègies d'acció més coordinades i basades en la divisió racional de tasques per aconseguir una polivalència necessària de les persones i l'actuació de tots els estaments que intervenen en el procés educatiu. Amb aquesta finalitat, el centre docent haurà d'elaborar el seu propi projecte educatiu.

Amb aquesta obra es pretén en primer lloc aconseguir convencions terminològiques aclaridores i unitàries que simplifiquin el lèxic confús i, en segon lloc, avançar en aquesta direcció proporcionant unes notes explicatives sobre el Projecte Educatiu de Centre. Amb aquesta finalitat es presenta l'estudi del problema en la perspectiva de la reflexió teòrica i l'estudi documental, a partir d'una experiència significativa de caràcter pràctic a nombroses escoles catalanes.

BALL, J.: *The Micro-Politics of the School: Towards a Theory of School Organization*. London, Methuen, 1987, 307 pp.

La teoria de l'organització escolar que trobem en aquest llibre es basa en l'anàlisi de diversos estudis de casos. No és un conjunt de conceptes tancats i complets, ni una refutació sistemàtica de les teories existents. Les crítiques que fa són més aviat asseveracions que no pas demostracions. Presenta les anàlisis com a directrius per a una alternativa.

Conté reflexions en dos nivells d'aprofundiment.

Els materials corresponen fonamentalment a onze estudis de casos d'escoles d'Anglaterra i Gal·les, però també s'hi troben dades d'altres centres americans i australians.

Analitza temes tan importants com el liderat, la direcció (posició i control) la política de la carrera docent, la discriminació a causa del sexe, els recursos, l'escola dins el context polític, etc.

BENEDITO, V.: *Aproximación a la Didáctica*. Barcelona. PPU. Colección Didáctica y Organización escolar, 1987, 302 pp.

La finalitat d'aquesta obra és l'exposició d'alguns dels temes bàsics de la Didàctica a partir d'una visió pluridimensional amb recolzament en altres autors. La síntesi resultant pot ser un bon material de consulta i reflexió per a alumnes i professors de Didàctica, amb prou documentació i pistes per anar a altres fonts d'informació de caràcter monogràfic i d'una major profunditat citades en aquest treball.

L'obra s'estructura en quatre parts. La primera part se centra en l'"Aproximació al concepte de la Didàctica", la segona fa referència al "Mètode científic i Didàctica", "Mètodes i tècniques d'ensenyament" constitueixen el contingut de la tercera part i "Elements essencials de la programació didàctica" el de la quarta.

La característica principal d'aquestes quatre parts és partir del comentari a l'aportació de diferents autors a continuació es presenta el punt de vista de l'autor, i s'intenta que la presentació sigui al més sistemàtica i clara possible.

BENEDITO, V., BORDAS, I., DE LA TORRE, S., MASCORT, E., MILLÁN, M.D.: *Innovación en el aprendizaje universitario*. Barcelona, PPU Colección Didáctica y Organización escolar, 1988, 114 pàgs.

La renovació pedagògica per a la millora de la qualitat de l'ensenyament és un dels temes d'actualitat permanent al voltant del qual gira la preocupació de docents i investigadors del sistema educatiu. És evident que ens hem de preocupar per la major qualitat i profunditat de l'ensenyament i, en conseqüència, dels aprenentatges a desenvolupar en els nostres alumnes.

Diferents treballs realitzats han constatat un elevat percentatge d'alumnes que no han acabat els estudis universitaris. Les causes més rellevants n'han estat el fracàs acadèmic i la manca de motivació pels ensenyaments rebuts.

Els autors de l'obra, conscients d'aquesta realitat i partint dels treballs realitzats per ells mateixos o per altres autors, exposen una alternativa d'innovació metodològica universitària, i també la seva projecció en les aules i els resultats que s'hi han obtingut.

Pensem que aquest llibre és positiu, no sols per la presentació d'un model i d'un treball realitzat, sinó perquè pot donar al lector inquiet per les innovacions pedagògicodidàctiques noves bases d'estudi i discussió.

BENEDITO, V.: *Introducción a la Didáctica. Fundamentación teórica y diseño curricular*, Barcelona, Barcanova, 1987, 226 pp.

Aquesta obra, àmplia i moderna introducció a la didàctica, es divideix en dues parts fonamentals i comple-

mentàries. A la primera es planteja el concepte i les característiques de la Didàctica entre les Ciències de l'Educació. A partir de l'estudi epistemològic es perfila una nova concepció de la Didàctica com a ciència, tecnologia o art. Una anàlisi de l'objecte i la finalitat de la Didàctica dona unitat i coherència a aquesta fonamentació teòrica.

A la segona part es desenvolupa un disseny curricular de la didàctica amb projecció universitària. El centre del model proposat fa referència al lligam amb les pràctiques i la investigació tan necessàries en l'ensenyament universitari en general i de la Didàctica en particular.

Aquesta obra va adreçada als interessats pels temes didàctics i curriculars, i especialment als professors i estudiants de Pedagogia, tant de les facultats com de les escoles universitàries de formació del professorat.

BISQUERRA, R.: *Introducción a la Estadística aplicada a la Investigación Educativa. Un enfoque informático con los paquetes BMDP y SPSS-X*. Barcelona, PPU., 1987.

A principis dels anys vuitanta ens va arribar la revolució informàtica, davant la qual no podem romandre indiferents. Els programes acadèmics d'Estadística Aplicada fins ara han suposat que el procés de càlcul es faria com a màxim amb una calculadora de butxaca. Avui dia el procés mecànic de càlcul ha deixat de tenir importància: els ordinadors resolen el problema amb els paquets de programes estadístics.

Amb aquesta obra es pretén donar una visió del procés d'anàlisi de dades, tal como es realitza actualment: per procediments informàtics. Inclou el procés paral·lel manual i per ordinador de les tècniques més habituals: estadística descriptiva, t de

Student, ji-quadrat, ANOVA, correlació, proves no paramètriques, alfa de Cronbach, coeficient de Kuder-Richardson i altres càlculs de la fiabilitat, anàlisi d'ítems, anàlisi d'enquestes de resposta múltiple, etc. Tot això utilitzant dos dels paquets més prestigiosos i complets, com són el SPSS-X i el BMDP.

BUISÁN, C. i MARÍN, M.A.: *Cómo realizar un diagnóstico pedagógico*. Barcelona, Oikos-Tau, 1987.

Aquesta obra té com a finalitat principal oferir al lector un Model de Diagnòstic en el qual apareixen detallades i seqüencialitzades totes les fases del procés, teòricament i mitjançant la presentació d'un cas pràctic resolt.

Es parteix d'un concepte de diagnòstic pedagògic i de les funcions que acompleteix; s'ofereix una relació de tots els factors implicats en el desenvolupament i l'aprenentatge de l'individu; s'analitzen els problemes que es presenten més sovint en els diferents cicles educatius i s'ofereixen des de la pràctica indicacions sobre com s'han d'abordar aquests problemes, amb la inclusió d'instruments nous de recollida de dades i avaluació.

Aquest treball pretén contribuir a l'actualització permanent del professional i és també de gran utilitat per a qui es vulgui iniciar en aquest tipus de tasques.

CARBONELL, J., TORRENTS, R., TORT, T., THRILLA, J.: *Els grans autors i l'escola*. Vic, Eumo Ed., 1987, 420 pp.

La literatura, entre d'altres coses, descriu, recrea, imagina la realitat humana i social. I un espai de la nostra realitat és el lloc que anomenem es-

cola. Aquest llibre ofereix una mostra de com la literatura s'ha referit a aquesta parcel·la de la realitat que anomenem escola. Aplega textos, ordenats per capítols, sobre l'alumne, el mestre, les trapellereries, l'examen, el càstig, etc., d'escriptors com Brecht, Canetti, Dickens, Dostoievski, Flaubert, Gazieli, Bertrana, Graves, Gombrowicz, Guimerà, Hesse, Janer Manila, Joyce, Mann, Maragall, Musil, Oliver, Oller, Passolini, Pla, Puig i Ferrater, Rusiñol, Sagarra, Salinger, Sharpe, Shaw, Twain, Vittorini... Es tracta d'autors catalans o bé d'autors estrangers que han estat traduïts al català. Com s'anuncia a la presentació, properament ha d'aparèixer un altre llibre de les mateixes característiques amb textos d'escriptors castellans i d'altres autors estrangers.

DOLCINI, Carlo: *Universita e studenti a Bologna nei secoli XII e XIV*. Torino, UTET, 1988, (Presentació de G. Amaldi).

Encara que sembli inversemblant el llibre que presentem no és més que una obra de regal, repartida per la casa UTET i la seva organització comercial entre els clients i amics durant les darreres festes de Nadal. En qualsevol cas aquesta circumstància no està renyida -tot el contrari- amb les exigències científiques del treball històric. A part de reproduir, entre altres documents, els estatuts dels estudiants de Dret d'aquesta Universitat, situats cronològicament entre 1317 i 1347, cal destacar l'estudi introductori de Carlo Dolcini, que té l'avantatge de precisar de manera breu i concisa l'origen i evolució del concepte *universitas*. Per altra banda l'obra té l'encert de plantejar la qüestió des d'una perspectiva jurídica, sense oblidar la pedagògica, quan comenta, per exemple, el sistema d'ensenyament del *Decretum* de Gra-

ziano, que data de mitjans del segle XIII. De la mateixa manera és significativa l'extensa nota bibliogràfica inserida entre les pàgines 39 i 42, per mitjà de la qual tenim coneixement de les orientacions que sobre la història de les Universitats -capítol important dins el marc general de la història de l'educació- han aparegut en els últims temps, molt especialment des que es creà una comissió internacional per a la història de les Universitats en el si de l'XI Congrés Internacional de Ciències Històriques reunit a Estocolm el 1965, on tingué un paper fonamental Jacques Le Goff, si bé l'èxit més destacable de tot aquest procés ha estat l'aparició de la revista anyal *History of Universities*, fundada el 1981 per Ch. Scmitt i dirigida per L.W.B. Brockliss. Tot això, i molt més, podem trobar en un simple llibre de regal.

ESPIN, J.V.: *Lectura, lenguaje y educación compensatoria*. Oikos-Tau, Barcelona.

En aquesta obra es presenta un estudi diferencial realitzat sobre la comprensió lectora d'infants que acaben el primer cicle de l'Ensenyament General Bàsic (7-8 anys) en funció de la classe social. Les conclusions d'aquesta investigació suggereixen pautes d'acció per a l'elaboració de programes d'educació compensatòria i obren pas a altres estudis i experiències.

El llibre és de gran interès i utilitat per a tots els professionals de l'educació que vulguin treballar els àmbits estudiats. S'hi desenvolupa una acurada fonamentació teòrica en la qual s'estudien les característiques dels infants de suburbi i del seu ambient, els enfocaments donats a l'educació en suburbis -culturalista i compensatori-, les investigacions realitzades sobre llenguatge suburbial, les teories i els models explicatius de la comprensió lectora i els factors que

s'hi relacionen..., amb la finalitat de proporcionar un marc adequat en el qual situar el lector. És especialment útil l'Annex on es recullen les proves utilitzades i la referència bibliogràfica de les que poden trobar-se en altres fonts.

ESTEVE, J.M.: *El malestar docente*. Barcelona, Ed. Laia, Col. Cuadernos de Pedagogía, 1987, 158 pp.

Aquest llibre tracta amb rigor, sentit crític i amenitat un tema que, per desgràcia, sembla de permanent actualitat. S'hi estudien les causes i les conseqüències del malestar docent i s'hi ofereix un punt de partida per a la necessària reflexió dels professors, i de la societat en conjunt, sobre el paper dels ensenyants i sobre les noves estratègies que cal adoptar per respondre als canvis de l'escenari educatiu produïts per l'acceleració del canvi social. L'autor reflexiona i aporta nombroses dades en les quals es subratlla la pressió que recau sobre la professió docent, els conflictes del mestre amb els pares, amb els alumnes i amb ell mateix. També ofereix propostes alternatives per afrontar positivamente l'anomenat malestar docent.

GROS, B.: *Aprender mediante el ordenador. Posibilidades pedagógicas de la informática en la escuela*. Barcelona, PPU, Biblioteca Universitaria de Pedagogía, 1987, (Pròleg: Horacio Reggini).

La introducció de les noves tecnologies de la informació a l'àmbit educatiu és, des dels darrers anys, una temàtica que ocupa una bona part dels debats sobre educació. Les problemàtiques originades són diverses: aspectes de tipus didàctic, repercus-

sions socials, influències en el desenvolupament intel·lectual, afectiu, etc.

El llibre *Aprender mediante el ordenador* centra aquesta temàtica en l'anàlisi de la introducció de l'ordinador com a mitjà per afavorir el procés d'ensenyament-aprenentatge en l'àmbit escolar. L'obra té com a nucli d'estudi dos sistemes d'utilització de l'ordinador a l'escola: l'ensenyament assistit per ordinador (EAO) i l'ús del llenguatge Logo. Mitjançant l'estudi d'ambdues formes d'aplicació, el llibre ofereix una visió àmplia de les formes d'ús actual d'aquests sistemes, dels problemes que plantegen i de les recerques més importants a l'entorn d'aquesta temàtica.

IMBERNÓN, F.: *La formación permanente del profesorado. Análisis dels formadors de formadors.* Barcelona, Barcanova, 1987, 189 pp. (Pròleg de Vicenç Benedito i Antolí)

Quan un sistema educatiu ha cobert les seves necessitats més preemp tòries es preocupa de millorar la formació i l'actualització del seu professorat, en el marc d'un nou projecte educatiu. Dins d'aquest projecte serà fonamental dissenyar una formació del professorat que permeti als professionals de l'ensenyament una formació cultural, científica i pedagògica constant. Però aquesta formació permanent no esdevindrà una eina de canvi qualitatiu si no posem especial atenció en la preparació dels formadors de mestres. Aquest llibre fa un repàs de la formació permanent del professorat i, després d'una investigació descriptiva, formula una proposta de formació de formadors.

Aquesta obra fou guardonada amb el V Premi Barcanova a la Renovació Pedagògica (1987).

JORDAN, J.A. i SANTOLÀRIA, F.F. (editores): *La educación moral, hoy.* Barcelona, PPU, Biblioteca Universitaria de Pedagogía, 1987.

Probablement no és equivocat afirmar que l'obra que han preparat els compiladors és una de les millors obres d'educació moral de què disposem en l'actualitat en llengua castellana. A la qualitat dels articles seleccionats s'afegeix també l'oportunitat del moment en què ha estat publicada, ja que cada vegada és més palès l'interès que desperten temes com l'educació moral o l'educació cívica, fins ara força menystinguts. El contingut del llibre incideix en una ampla gamma de temes, entre els quals voldria destacar els següents: la fonamentació de l'educació moral, la discussió d'aspectes referents als currículums escolars d'educació moral, o la reflexió sobre les exigències de l'educació moral en les societats pluralistes. Aquests continguts no són tractats des dels mateixos pressupòsits de pensament, però potser precisament per això l'obra adquireix l'atractiu propi d'un diàleg entre posicions no coincidents.

MARÍN, M.A.: *Crecimiento personal y desarrollo de valores.* Valencia, Promolibro, 1987.

En aquesta obra s'analitzen els problemes que la manca de sentit provocada pel tipus de societat despersonalitzada en què vivim genera en la personalitat de l'individu.

S'hi estudien les diferents teories humanístico-existencials pel que fa a les seves aportacions a la maduració de la personalitat, i el concepte d'educació en valors des d'aquesta mateixa perspectiva. Un resum de la

investigació duta a terme amb una mostra d'universitaris per al desenvolupament del procés de valoració i la maduració personal completa el treball. S'hi presenten els materials que s'han utilitzat en la investigació i els resultats obtinguts.

MARÍN, M.A.: *El potencial de aprendizaje: aplicaciones al diagnóstico y la orientación.* Barcelona, PPU, 1987.

En aquesta obra es parteix d'una anàlisi crítica de diverses teories del funcionament cognitiu i de les seves implicacions en el diagnòstic. S'hi presenta amb més amplitud l'Avaluació del Potencial d'Aprenentatge i els canvis que implica en la manera de realitzar l'exploració i d'analitzar les dades durant el procés diagnòstic. La descripció de les principals tècniques emprades per Feuerstein -creador del model- dona una visió més àmplia de les seves possibilitats d'utilització. Una valoració crítica d'aquest tipus de diagnòstic i de les seves possibilitats d'utilització completen el treball. L'obra pot ser d'interès per a tots els professionals de l'educació que es dediquen a la intervenció en el camp del diagnòstic de les dificultats de l'aprenentatge.

MARÍN, M.A. i BUISÁN, C.: *Tendencias actuales del diagnóstico pedagógico.* Barcelona, Laertes, 1987.

El llibre és un intent de recollir els models de diagnòstic que hi ha actualment. No pretén únicament oferir una síntesi teòrica, sinó que vol proporcionar també alguns exemples pràctics de com aquests models

poden aplicar-se segons els objectius, les funcions o la finalitat del diagnòstic.

A tall d'il·lustració, s'hi presenten dos casos típics d'orientació en el marc escolar i les diferents alternatives que poden escollir-se a partir dels models explicats. Aquests models constitueixen uns suggeriments per al professional a partir dels quals podrà introduir-hi les seves pròpies variacions.

MARQUÉS, P. i SANCHO, J.M.: *Cómo introducir y utilizar el ordenador en la clase.* Barcelona, CEAC, 1987, 144 pp.

El contingut d'aquesta obra s'inscriu en la necessitat que té l'escola d'afrontar l'impacte de les noves tecnologies de la informació, posant-les a l'abast dels seus alumnes i dels seus projectes educatius. Tot a l'escola pot quedar afectat per l'ús de l'ordinador. S'ha comprovat que la memorització de dades i la resolució de problemes de rutina ocupen gran part del temps escolar. L'ordinador pot realitzar aquestes funcions d'una forma més ràpida, més eficaç, més econòmica i, fins i tot, més motivant. Això permetrà al professor dedicar-se a activitats més formatives tant per als seus alumnes com per a ell mateix. Aquest treball intenta cobrir tres facetes. La primera de caràcter pràctic, amb la finalitat que el lector després de la lectura d'algun dels apartats arribi a posar en marxa qualsevol ordinador i es converteixi en usuari de qualsevol programa dissenyat de manera coherent. La segona de caràcter informatiu, en què es pretén que el lector es familiaritzi amb el vocabulari informàtic i comenci a entreveure els insospitats camps que s'obren. I la tercera de caràcter crític/innovador, perquè l'ús de l'ordinador sigui quelcom més que utilitzar una nova tecnologia, la utilitza-

ció d'aquesta eina ha de suposar una nova i millor aproximació als problemes que avui té plantejats l'Escola.

MASCORT, E.: *Tecnología Educativa. Teoría y Técnicas Básicas*. Barcelona, PPU, 1987, 151 pp.

En aquest llibre es fa referència a la fonamentació teòrica de la Tecnologia. La moderna visió de la tecnologia educativa es fonamenta en la cibernètica, la teoria de models, la teoria de la imatge i la teoria de la comunicació; de tot això, en parla la primera part d'aquest treball.

En la segona part es baixa a una major concreció i per aquest motiu s'apropa a la pràctica descrivint les principals tècniques d'aprenentatges en el món dels mitjans de comunicació.

MASCORT, E.: *Tecnología de la organización educativa. (Dirección y gestión de centros)*. Barcelona, Oikos-Tau, 1987, 138 pp.

Aquest llibre pretén oferir una tècnica operativa al professional que ha d'enfrontar-se amb la realitat d'una institució, centre o sistema educatiu, sigui com a directiu, organitzador o supervisor.

El propòsit central de l'obra és presentar una tecnologia de l'organització escolar com una ciència de l'educació que és una ciència aplicada a uns condicionaments, motivacions, relacions, operacions i elements.

PUIG, J.; TRILLA, J.: *La pedagogía del ocio*. Barcelona, Ed. Laertes, 1987, 226 pp.

Es tracta de l'edició castellana de l'obra, originalment publicada en català, guanyadora de la setena convoca-

tòria del Premi Pallach. El llibre consta de set capítols i un epíleg. En el primer es fa un resum de la història i la sociologia del temps lliure i es presenta el concepte d'oci. El segon capítol tracta de la gènesi de la pedagogia de l'oci, és a dir, es sistematitzen els condicionaments socials que han originat les intervencions educatives en el lleure i se'n cerquen els antecedents. El següent capítol es dedica als temes més teòrics i generals: objecte i principis de la pedagogia de l'oci. El quart es centra en la tasca de l'animador en situacions institucionalitzades d'educació en el temps lliure. En els dos capítols següents es passa revista als medis i els mitjans de la pedagogia de l'oci: escola, família, mitjans de comunicació de masses, medi urbà, indústria de l'oci, colònies de vacances, espais i casals, ludoteques, parcs infantils, etc. El darrer capítol introdueix el tema de l'animació sociocultural.

SANCHO, J.M.: *Entre pasillos y clases*. Barcelona, Sendai, 1987, 142 pp. (pròleg de Miguel Angel Santos Guerra).

Aquest treball ens mostra les vies per arribar a un coneixement autèntic d'un centre educatiu. En primer lloc ofereix als professionals de l'educació un model d'avaluació de Centres basat en el paradigma ecològic. En segon lloc cal destacar l'enfocament que l'autora fa de la funció del psicopedagògic en el Centre escolar. El present treball és un intent de fer avançar la teoria i la pràctica educativa, una invitació a la innovació i un estímul des del moment que ens diu com es pot fer el canvi d'una forma eficaç i autèntica. El lector que es trobi immersit en la dinàmica d'un centre i aquell que es preocupi per aprofundir en la vessant epistemolò-

gica trobaran en aquesta obra molts camins oberts a la reflexió.

"*Entre pasillos y clases*" (un estudio ecológico de un centro de bachillerato desde una perspectiva psicopedagógica), ha obtingut el premi convocat pel "Centro de Investigación y Documentación educativa" (CIDE) del Ministeri d'Educació i Ciència de 1986.

SARRAMONA, J. (Ed.): *Currículum y educación*. Barcelona, Ed. Ceac, 1987, 176 pp.

Aquesta obra recull alguns dels treballs presentats al V Seminari Interuniversitari de Teoria de l'Educació, celebrat a Cardona (Barcelona) el desembre de 1986. En els diferents capítols que componen el llibre s'estudia el tema del currículum des de la filosofia (J.A. Ibáñez-Martín), l'antropologia (J. Escámez) i la política (O. Fullat). Es relaciona el currículum amb el model de la investigació-acció (G. Vázquez), es reflexiona sobre un enfocament tecnològic en la planificació curricular (R. Medina), s'especifiquen les condicions pedagògiques que ha de reunir el currículum (Castillejo, Gómez, Aznar, Pérez), es relaciona aquest currículum amb l'educació ambiental (A. Colom, J. Sureda) i, finalment, el Professor Sanvisens ofereix una visió prospectiva d'aquest tema.

SOLÉ, I.: *L'Ensenyament de la comprensió lectora*, Barcelona, Edicions CEAC, 1987, IX Premi d'Educació Josep Pallach.

L'autora es planteja les decisions que ha de prendre el mestre per tal de posar en marxa un procés d'ensenyament/aprenentatge de la

comprensió lectora. En primer lloc, la conceptualització de la lectura: ho fa amb una aproximació crítica i molt clara als models teòrics i a les opcions metodològiques que s'hi relacionen, i se centra en el model interactiu, segons aquest, la lectura és un procés actiu d'emissió i de verificació d'hipòtesis a partir d'índexs textuais. En segon lloc, els processos d'aprenentatge que permeten als nens i nenes d'esdevenir lectors capaços de llegir segons les seves necessitats i els seus propòsits. El treball de recerca consisteix en una proposta de model que recull els factors de l'ensenyament/aprenentatge de la comprensió escrita, una descripció del disseny d'investigació i una anàlisi de les dades obtingudes. Lamentem l'absència de referències bibliogràfiques. Aquest estudi, però, presenta força interès.

STEGÖ, N.E.; GIELEN, K., GLATTER, R. and HORD, S.M. (eds.): *The role of school leaders in school improvement OECD-ACCO*, Leuven, 1987, 216 pp.

Aquest llibre forma part de la col·lecció de treballs de l'ISIP (Projecte Internacional per a la Millora de l'Escola). "El líder escolar, que abans era en un pedestal, ara és en una sala de tir al blanc". Les demandes que reben aquests líders escolars a tots nivells són canviants de manera dramàtica. L'exigència més gran és l'habilitat per guiar les millores en la qualitat de l'escolarització. El llibre és un compendi de coneixement útil sobre el rol dels líders escolars en escoles i llocs diversos. Vol respondre les preguntes següents:

¿Quin paper hi tenen, i quines són les tasques que corresponen als líders escolars en relació amb la millora de l'escola?

¿Quines capacitats ha de tenir un líder per exercir aquest paper i realitzar aquestes tasques?

¿Com es poden desenvolupar aquestes capacitats?

¿Quina és la influència dels factors del context en els líders?

El llibre, l'ha escrit un grup d'autors de països diferents, amb perspectives culturals i professionals diferents. Representa així el fruit d'una cooperació internacional. És un recurs important per als directius escolars, els polítics i els encarregats de prendre decisions, els formadors, els assessors, els investigadors i tothom qui treballi per aconseguir unes escoles millors.